

Inhoud

Inleiding. Welkom in de eenentwintigste eeuw: Amerika wordt jonger, veelkleuriger, duurzamer 9

I AMERIKA NA DONALD TRUMP 35

1 Amerika 2.0: is Trumpgedrag besmettelijk? 37

2 2020: wanneer arriveren de Republikeinen eindelijk in de eenentwintigste eeuw? 57

3 Een ander Amerika: stille, snelle revoluties: homohuwelijk, porno en marihuana 67

4 De Democratische droom: een linkse dageraad na de inktzwarte Trumpnacht? 83

II MORELE MISSERS: HET EINDE VAN DE CHRISTELIJKE CULTUURRIDERS 101

5 Duizenden lege kerken: goddeloosheid in een godvrezend land 103

6 Antiabortusactivisten: wordt hun opmars vroegtijdig onderbroken? 115

7 Gevangenis: voorbij de opsluitgekte van Bill Clinton en Joe Biden 123

8 Vuurwapens: hoelang houdt Amerika zich nog van den domme? 137

III AMERIKAANSE ONGELIJKHEID: SOCIALISME VOOR DE RIJKEN 153

- 9 De universiteiten in Amerika: het centrum van kennis en corruptie? 155
- 10 Socialisme in het goede oude Amerika! Echt waar? 162
- 11 Is de overheid een lust of een last? De herwaardering van de bureaucraten 177
- 12 Ongelijkheid tussen rijk en arm: mag de baas driehonderd keer zoveel verdienen? 187

IV VERKIEZINGEN: HOE DE MINDERHEID DE MEERDERHEID BEDONDERT 199

- 13 Het kiesstelsel: konkelfoezen hoort erbij 201
- 14 Trump en de politiek: 'Aanvalluh!' 222
- 15 Een tweede termijn voor Trump: steunt de boze, witte man hem weer? 241
- 16 De buitenlandse politiek: een cowboy als baas van een supermacht: 'Handen omhoog of ik tweet.' 255

V SLOT: TRUMP IS TIJDELIJK 265

- 17 Het wereldbeeld van journalisten: een lachspiegel met een grauwsluier 267
- 18 Het slagveld en de loopgraven maakten plaats voor vergaderzalen en rechtbanken 277

Dankwoord en verantwoording 285

Inleiding

Welkom in de eenentwintigste eeuw: Amerika wordt jonger, veelkleuriger, duurzamer

‘Er is een nieuw extreemlinks fascisme in ons land. Vergis je niet, deze linkse culturele revolutie is bedoeld om de Amerikaanse revolutie omver te werpen. Onze kinderen leren op school om hun eigen land te haten; boze bendes proberen standbeelden van onze stichters neer te halen en ontketenen een golf van geweldsmisdrijven in onze steden.’

Donald Trump op 4 juli over demonstraties in het voorjaar van 2020

‘We hebben nu de kans om de onderdrukten een eerlijk deel van de Amerikaanse droom te geven. We hebben de kans om de wortels van systemisch racisme in dit land uit te roeien en de idealen te realiseren waarop dit land is gebouwd.’

Presidentskandidaat Joe Biden op 4 juli 2020

VEEL NEDERLANDERS VINDEN AMERIKANEN EN HUN PRESIDENTEN DOM EN OPPERVLAKKIG: HEBBEN ZE GELIJK?

Zijn er Nederlanders die géén gepeperde mening over de vs hebben? Nederland telt zeventien miljoen Amerikakenners. En ze weten bijna allemaal heel zeker hoe het verder moet met de 330 miljoen Amerikanen die sinds januari 2017 Donald Trump als president hebben.

In ons land zou Trump electoraal geen deuk in een pakje boter slaan. De meeste Nederlanders vinden hem vreselijk, afstotend zelfs. Er is in Nederland ook een rumoerige minderheid die vooral via social media ongezoeten tekeergaat tegen eenieder die deel uitmaakt van de

verzonnen samenzwering van Trumphantende activisten, opiniemakers en medewerkers van de publieke omroep. Ik ben geen complotdenker, maar soms denk je: daar moet een organisatie achter zitten.

Nederland kijkt op 3 november bij de presidentsverkiezingen in elk geval niet neutraal toe zoals we tamelijk ongeïnteresseerd de verkiezingsuitslag in Luxemburg, Finland of zelfs Duitsland tot ons nemen. Nederlanders vinden zich – lijkt het wel – meer op over de Amerikaanse politiek dan over het wel en wee van onze vaderlandse politici.

In de 35 jaar dat ik de Amerikaanse politiek volg, heb ik in die Nederlandse waarneming een paar pregnante patronen ontdekt.

Patroon één: Nederlanders zouden elke Democratische kandidaat een overweldigende meerderheid bezorgen, een ‘landslide victory’. Republikeinen hebben geen kans in ons polderige politieke landschap. Nederlanders vinden Republikeinse presidenten schurkachtig (Richard Nixon), oppervlakkig (Ronald Reagan), kleurloos (George H.W. Bush), een beetje dom (George W. Bush) of héél dom (Donald Trump). Het is natuurlijk prettig als je dat zo zeker weet. Geef een politicus het etiket *oppervlakkig* of *dom* en je hoeft zelf niet meer na te denken.

Er is in Nederlands denken over Amerika een tweede patroon: wij hebben niet zo’n hoge pet op van de Amerikaanse samenleving. We kijken in meerderheid met afgrijzen naar sociale ongelijkheid, misdaad, wapenbezit, de arrogantie van rechtse politici en het fanatisme van conservatieve christenen. ‘Typisch Amerikaans allemaal.’ Nou, dan weet je het wel...

Een derde patroon: Nederlanders zijn niet erg optimistisch over de toekomst van de vs. Ze hebben een ronduit pessimistisch Amerikaanse beeld. Komt het nog wel goed met onze machtige vriend en bondgenoot? Zijn we nog wel zo close met het land van Donald Trump? Nederland is er somber over.

Het vierde patroon: Nederland verwacht in meerderheid dat ‘The Donald’ herkozen wordt voor een tweede termijn in het Witte Huis. In 2016 verwachtte ook niemand dat hij zou winnen. Hillary Clinton zou

de klus wel even klaren. In de opiniepeilingen leek ze onverslaanbaar. Niet dus. Nu koerst Trump met de politieke wind in de rug naar een tweede presidentiële termijn.

Ik stel al die veronderstelde zekerheden in dit boek graag op de proef.

ECHT WAAR – ER IS HOOP: AMERIKA WORDT SNEL EEN PROGRESSIEVER LAND

De eerste maanden van 2020 (deze herziene versie van dit boek loopt tot eind juli) gaat het alleen maar over de om zich heen grijpende corona-epidemie en de in het ravijn getuimelde Amerikaanse economie. Dat ontnemt het zicht op al die andere onderwerpen uit de vs die in rustiger tijden ook opduiken in Nederlandse media. We lezen met diepe afkeuring over draconische abortuswetten, het drastisch terugdraaien van milieuwetten, razzia's om vluchtelingen op te pakken, het onmenselijke gevangenisstelsel, de zoveelste massaschietpartij en de onbeschaamde zelfverrijking van Amerika's multimiljardairs.

Dit boek gaat al dat akeligs niet uit de weg. Als de vertrouwde dreun van CNN, Fox of MSNBC met *breaking news* door de Amerikaanse huiskamers dendert, is het vaak slecht nieuws: over conflicten en ruzies, beledigingen en scheldpartijen.

Wat we dan horen en zien, is vaak een eenzijdig relaas over de gekkigheid van gisteren en vandaag. Het goede nieuws gaat veel langzamer en belandt dus niet op de voorpagina of in het tv-journaal. We zitten met zijn allen gevangen in het schuttersputje van de dagelijkse nieuwscyclus. Vanuit zo'n laag punt heb je slecht zicht op je omgeving. Hoe sneller het ene *breaking news* het andere opvolgt, hoe slechter ons zicht op de langere termijn.

De verslavende vierentwintiguursnieuwsfabriek vertelt ons níét over de minstens even spannende en hoopgevende ontwikkelingen in de Amerikaanse samenleving die zich over jaren uitstrekken. Ontwikkelingen die lang vóór corona begonnen en daarna ook nog jaren zullen doorgaan. En ja, dan is er hoop.

Amerika wordt snel een progressiever land. Een paar voorbeelden: ik had in mijn beginjaren als NOS-correspondent (1986-1989) niet durven voorspellen dat Amerika nog eens het homohuwelijk zou legaliseren. Toch is het gebeurd en de meeste Amerikanen – zelfs veel Republikeinen – vinden dat nu prima.

Na vele jaren van hysterische opsluitgekte denken Democraten én Republikeinen – ja, gelukkig ook Donald Trump – eindelijk schuchter na over een minder bruut en racistisch gevangenisstelsel.

Marihuana is in steeds meer staten legaal. Amerika heeft Nederland allang links ingehaald. Hoe symbolisch: in *dispensaries* – de Amerikaanse variant van onze coffeeshops – zijn oer-Hollandse stroopwafels met marihuana te koop. Voor de liefhebbers: Ze heten ‘Dutch Girl Stroopwaffles’ en hebben tien milligram THC per wafel. In de marihuanawinkels is ook een rijk assortiment aan vrolijk makende chocola, snoepjes, kauwgum en drankjes in de aanbieding. In Nederland zijn die producten niet te krijgen.

Wie had dat tien, vijftien jaar geleden verwacht? Marihuana legaal! Er zitten gevangenen vol met betrapte gebruikers en kleine dealers. In 1992 liet Bill Clinton zich ontvallen wel eens een stickie te hebben gerookt. Hij voegde er – weinig geloofwaardig – aan toe: ‘Ik heb niet geïnhaleerd.’ Dit soort zelfreinigende, presidentiële kletspraak lijkt érg lang geleden.

We moeten ook hoognodig ons beeld bijstellen van Amerika als een fanatiek godsdienstig land. De kerken lopen leeg; vooral jongeren keren God massaal de rug toe. Rechts Amerika klampt zich vast aan de achterhaalde zekerheid dat hemelse genade een levenslange garantie biedt voor de overleving van hun strenge conservatieve ideologie. Zelfs deze eeuwige waarheid is nu onderhevig aan de harde wetten van tijdelijke, aardse beperkingen. Ook vóór corona liepen kerken al leeg. Er gingen elk jaar duizenden kerkgebouwen dicht; nu durven velen niet meer naar de kerk vanwege besmettingsgevaar. Het coronavirus geeft veel kerken het laatste zetje.

Steeds meer jongeren zijn niet godsdienstig. De ontkerkelijkheid, die in West-Europa in de vorige eeuw het fundament onder veel kerken wegsloeg, heeft nu Amerika in zijn greep. De gevolgen voor politiek en samenleving zijn vergaand en niet terug te draaien. Zelfs niet door Donald Trump en zijn kompanen.

Ook onomkeerbaar is de demografische verkleuring van de vs. Het aantal blanken neemt percentueel snel af, met name in de jongere generaties. Onder Amerikanen tot achttien jaar zijn blanken al in de minderheid. De gekleurde minderheden stemmen overwegend Democratisch. Op den duur trekt de demografie het land naar links. De kruistocht van Trump tegen immigranten lijkt een vergeefse poging die ontwikkeling af te remmen. Is Trump zo tegen immigranten omdat hij deze potentiële Democratische kiezers buiten de deur wil houden? Of is dat te cynisch?

De jonge generatie van millennials (1981-1996) en de nog jongere Generation Z zijn samen nu al de grootste groep kiezers. Ze willen een ander Amerika: duurzamer, socialer, minder ongelijk. De kritiek van jonge kiezers op Amerika en zijn merendeels bejaarde leiders is diepgaand. Deze groep kiezers tot pakweg vijfendertig jaar bepaalt het eigen levenspad. Zij zijn de energieke, creatieve en veelal progressieve leiders van morgen.

Zeggen linkse Amerikanen over tien jaar: 'Wat 'n vreselijke man was die Trump toch. Maar achteraf is het het beste wat ons had kunnen overkomen. Hij probeerde ons uit elkaar te drijven maar bracht ons juist samen. En over Trump gesproken: wanneer komt hij eigenlijk uit de gevangenis?'

Wat een scenario zou dat zijn!

Of is het naïeve dagdromerij van de iets te gretige Trumphaters?

EEN ANDER AMERIKA: OVER STILLE REVOLUTIES EN SPREEKSTALMEESTER DONALD TRUMP

Wij journalisten letten eenzijdig op het dagelijkse nieuws en veel minder op de lange termijn. Als nieuwsjunkie was ik in de afgelopen

veertig jaar een medeplichtige ervaringsdeskundige! Bij verkiezingen blijft het verleidelijk om te letten op de lawaaiige malligheden van het campagne circus: wie scheldt op wie en hoe hard is de tegenreactie? Heb je dat laatste tv-spotje gezien? Echt schandalig! Weet je wat Donald Trump nu weer over latino-immigranten, linkse vrouwen en zwarte demonstranten heeft gezegd? En dat dan vierentwintig uur per dag, zeven dagen per week.

Het nieuws uit de carrousel van 24-uurs breaking news is belangrijk, maar gaat bijna altijd gepaard met een knal of plof, ruzie of conflict. Maar dat mitrailleurvuur aan nieuwsfeiten maakt ons niet veel wijzer over wat er echt in de vs verandert. Het aanzien van de Amerikaanse samenleving (en elke andere samenleving) wordt op den duur veel meer bepaald door langzame, stille revoluties. Die zijn nooit breaking news.

Dit boek gaat over het politieke circus; dat is immers te leuk om te missen. Maar ik schrijf vooral over die stille revoluties; alleen als je die meeneemt in je waarneming snap je echt wat er gaande is in de vs.

Ik zoek daarbij naar de stem van het volk. Wat willen Amerikanen als je er echt naar vraagt? De titel van dit boek zegt het: Amerika na Donald Trump. Het land gaat een toekomst tegemoet waarin het gedachtegoed van Donald Trump en de Republikeinen gestaag ahang verliest.

De politieke agenda in Washington werd tientallen jaren beheerst door de Republikeinen en hun christelijke bondgenoten. Dat monopolie verbleekt nu. Veel kiezers vragen om andere prioriteiten. Dit is ten opzichte van eerdere verkiezingen een ommekeer, die Republikeinen moet verontrusten. De prekerige dominees maken plaats voor Black Lives Matter. De zedenmeesters van de versleten Moral Majority verliezen hun plek aan moderne, energieke millennials. De nieuwe generatie politici (steeds meer vrouwen, veel 'non-whites', dertigers in plaats van zeventigers) wil met samenwerking en respect een ander, rechtvaardiger Amerika creëren.

Geen wonder dat Donald Trump zoveel lawaai maakt. In de aanhef

van dit hoofdstuk staat zijn uitspraak over dreigend links fascisme en radicale politieke bendes die het gemunt hebben op de rijke tradities van 'The Good Old USA'. De Republikeinen zien de onomkeerbare veranderingen ook. Hun antwoord: schelden op progressieve politici en kiezers die voor een eigentijdser Amerika zijn.

Dat gemopper leidt prettig af van een diepere, serieuzere analyse van wat écht gaande is in de vs. Trump kan het proberen te maskeren, maar wie de politieke herrieschopperij van Trump even terzijde schuift, ziet dat de stemming in de vs écht verandert. Het politieke tij keert zich tegen rechts, zegt opiniepeiler James Stimson van de University of North Carolina, die zich specialiseert in de langetermijntrends in de politieke voorkeur van Amerikanen.

Na de linkse jaren zestig volgde een lange periode van rechts denken (Nixon, Reagan, tweemaal Bush en nu Trump). Die periode komt nu versneld ten einde door de populistische gekkigheid van Donald Trump. Stimson: 'De stemming is sinds 1961 niet meer zo links ("liberal") geweest. Het is de te verwachten linkse reactie op Donald Trump.'

Maar er is meer aan de hand dan de afkeer onder progressieven van Donald Trump. Er is in het politiek discours eindelijk serieus ruimte voor progressieve onderwerpen als klimaat, beperking van vuurwapenbezit, betaalbaar onderwijs, toegankelijke gezondheidszorg en aanpak van de schrijnende verschillen tussen rijk en arm.

De kans op een Democratische meerderheid in het land wordt met het jaar groter, tenzij de Democraten het opnieuw voor zichzelf verknallen. Donald Trump doet zijn uiterste best om de progressieve agenda verdacht te maken. Hij brengt liever zijn rumoerige angstagenda aan de man: hij is tegen ultralinkse relschoppers in grote steden, te veel immigranten, de tienduizenden talentloze bureaucraten in Washington, naar radicaal-links wegglijdende, Trumphatende Democratische machtswellustelingen. Daarmee gooit de president het linkse wensenlijstje van de Democraten in zijn politieke prullenbak. Dat lukte hem in 2016 wonderwel. In 2020 weer?

DE CORONACRISIS: OEI, DIE HAD DONALD TRUMP NIET ZIEN AANKOMEN

De eerste versie van dit boek rondde ik af in de zomer van 2019. Een jaar later moet ik het drastisch herschrijven. Er is immers veel veranderd. Het coronavirus treft Amerika in het hart. Op de piek van de epidemie vallen er elke twee dagen evenveel doden als bij de aanslagen van 11 september (3000 slachtoffers).

Donald Trump doet wat hij altijd doet: hij verzamelt vijanden die onophoudelijk en eensgezind in een ongekend complot tegen hem samenspannen: Democratische Congresleden, immigranten, vluchtelingen, nepnieuwsjournalisten en natuurlijk Nancy Pelosi, Joe Biden, Hillary Clinton en Barack Obama. Ze hebben als enige doel om de Uitverkorene (Trump noemt zichzelf 'the Chosen One') dwars te zitten.

Een onverwachte, onvoorspelbare vijand die een jaar eerder nog niet in het complot zat, is het coronavirus. Het is de sluipende, onzichtbare vijand die Trump niet zag aankomen. Maar niet getreurd, het gevaar is snel geweken.

Plan A is namelijk de presidentiële verzekering dat het virus op bovennatuurlijke wijze Amerika gaat sparen. Oeps, het virus werkte daaraan even niet mee. De eerste zieken en doden worden eind februari gemeld.

Dan maar plan B: het virus zal op raadselachtige wijze rond Pasen verdwijnen. Na het vertrek van het virus gaat Amerika weer zingend de kerk in, voorspelt Trump. Opnieuw niks minder dan een wonder dus. Oei, dat lukt ook niet. De pandemie grijpt juist verder om zich heen.

Plan C dus: gelukkig kan de president de Chinezen, WHO, de anti-Trumpmedia, virusdeskundigen en falende Democratische gouverneurs, Congresleden en burgemeesters de schuld geven. Maar het virus is onverstoortbaar en onstuitbaar. De opmars gaat door. Het aantal doden loopt in de tienduizenden intussen.